

ומותר לקרותו רשע בן רשע אף על פי שאביו צדיק^ט:

לא המאנה את הגר^{טא} בדרכים^{טב} עובר בשלשה לאוין וגר לא תונהיג^{טג} ולא תנוגו ארתויג^{טד} ולא תנוגו איש את עמיתויג^{טו} וגר בכלל עמיתויג^{טז} לכך צריך לזהר ביותר מאונאתויג^{טז}, והלוחצויג^{טז} ודוחקויג^{טז} בתביעת חוב^{טז} ואין לויג^{טז} עובר גם כן בשלשה לאוין^{טז} ולא תלחצני^{טז} וגר לא תלחץ^{טז} ולא תהיה לו כנושה^{טז} ולכן צריך לזהר גם מזה ביותר:

לב וצריך לזהר מאד כאונאת אשתויג^{טז} שלא לצערה בדרכים^{טז} שמתוך שדמעתה מצויה^{טז} פורענות אונאתה ממחר לבא^{טז}, ולעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בביתו של אדם אלא בשביל אשתויג^{טז} וכך אמרו חכמים^{טז} לבני דורם כבדו את נשותיכם כדי שתתעשרו:

הלכות מדות ומשקלות והפקעת שערים

דיני מדות ומשקלות והפקעת שערים וכו' כ"א סעיפים:

א השוקל לחבירו במשקל חסר מן המשקל שהסכימו עליו בני אותה העיר או המורד במדה חסרה מן המדה שהסכימו עליה הרי זה עובר בלא תעשה^א שנאמר^ב לא תעשו עול במדה במשקל ובמסורה. במדה זו מדידת קרקע^ג לשותפין שבאו לחלק^ד לא ימדוד לאחד כימות הגשמים ולאחר כימות החמה^ה מפני שכימות הגשמים ההכל הוא לח ומתפשט וכימות החמה מתוך יובשו מתקצר^ו וצריך לדקדק בחשבון מדידת קרקע על פי עיקר המתבאר^ז בחכמת התשבורת^ח שאפילו מלא אצבע מן הקרקע וראים אותה כאילו היא מלאה כרכום^ט. במשקל שלא ימזין משקלותיו במלח^י כדי שיקלו^{יא} ובמסורה היא מדה קטנה אחת משלשים ושהה בלוג^{יב} והזהיר עליה הכתוב שלא לעשות כה בענין

יט רב איש סוחרין נב, א. רמ"א סי' תכ ס"ח. וראה לעיל א"ח סי' תרו ס"ו. אמרו יעקב ביאורים ד"ה ומקללין.

יטא בדייתא ב"מ נג, ב.

יטב רש"י שם ד"ה המאנה.

יטג שבות כב, ב.

יטד ויקרא ימ, ג.

יטו ויקרא כה, יז.

יטז נגרא שם.

יטז מור וש"ע סי' רכה ס"ב.

יטח כריתות שם.

יטט רש"י שם ד"ה הלוחצו.

ע רש"י שם ד"ה לא תהיה.

עא כדלעיל ה"ל הלואה ס"ב.

עב נגרא שם.

עג שבות כב, ב.

עד שמות כג, ו.

עה שמות כב, כד.

עו נגרא שם ב"מ נג, א. מור וש"ע סי' רכה ס"ג.

עז רש"י שם ד"ה באונאת.

יעח נגרא שם. מור וש"ע שם.

יעט נגרא ורש"י שם ד"ה אונאתה. מור ומ"ע שם ס"ק ה.

יפ נגרא שם.

יפא נגרא שם.

א רמב"ם ה"ל נגבה פ"ז ה"א. מור וש"ע סי' רלא ס"א.

ב ויקרא ימ, לה. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

ג בדייתא ב"ב פ"ט, ב. רמב"ם שם ה"ג.

ד רש"י ב"מ סא, ב ד"ה לא ימדוד. רשב"ם שם ד"ה שלא ימדוד.

ה כריתות שם. מור וש"ע שם ס"ח.

ו רש"י שם. רשב"ם שם ד"ה לאחד. מור וש"ע שם. סמ"ע שם ס"ק לג.

ז רמב"ם שם פ"ה ה"א (בכתבי הגימטריא). מ"מ שם (התשבורת). ש"ע סי' רלא סמ"ז. סמ"ע שם ס"ק ל.

ח ב"ח ק"ז, ב (כל פורתא). רמב"ם וש"ע שם (אצבע).

ט כריתות שם כ"ב פ"ב, ב. מור וש"ע שם ס"א.

י תוס' שם ד"ה שלא. מור ומ"ע שם ס"ק ז.

יא כריתות שם. רמב"ם שם ה"ז. וראה מ"מ תינונים.

נד הלכות מדות ומשקלות והפקעת שערים

שתעלה הרתחה¹ ויראה כאילו היא מלאה² אף על פי שהרתחה היא דבר מועט מאד ופחות הרבה משה פירוטה³ שהתורה הקפידה על המדות ומשקלות בכל שהוא⁴:

ב ואפילו השוקל או המודד בהסר כל שהוא⁵ לנכרי עובר בלא תעשה והייב להחזיר⁶ וכמו שאסור להמעותו בחשבון⁷ שנאמר⁸ וחשב עם קנהו וגו' והרי הוא בכלל כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול⁹ לרבות העושה עול לנכרי.

ואינו דומה לאונאה¹⁰ שהוא רואה מה שקונה ומועה מעצמו בשווי המקח¹¹ ומעותו מותרת כאברותיו¹² אבל זה מטעהו וגונב ממש הוא¹³:

ג כל מי שמשושה בביתו או בחנותו מדה חסרה או משקל חסר עובר בלא תעשה¹⁴ שנאמר¹⁵ לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה. ואפילו לעשות המדה עבש של מי רגלים אסור¹⁶ שמא יבא מי שאינו יודע שהיא חסרה וימדוד בה¹⁷. ואם מנהג העיר שלא למדוד אלא במדה הרשומה ברושם הידוע וזו אינה רשומה מותר להשהותה¹⁸:

ד עושה אדם מדותיו סאה? וחצי סאה שהן ג' קבין¹⁹ ורובע סאה וקב וחצי קב ורובע הקב וחצי הרובע ושמינית הרובע²⁰ אבל לא יעשה קביים שלא התחלף ברובע הסאה שהיא קב ומחצה²¹ כי ברביעית המדה אדם יכול למעות²² (ולכן אסור להשהות כל כלי שהוא חסר רביעית מאיזו מדה). ובמדת הלח עושה הין וחצי הין ושלישית הין ורביעית הין ולגו וחצי לגו ורביעית הלוג ושמינית ואחד משמנה בשמינית²³ והוא קרמוב²⁴. ולא אסרו לעשות שלישית הין ורביעית הין אף על פי שמתחלפין זה בזה הואיל והיו במקדש²⁵ מימות משה רבינו²⁶ ע"ה:

ה וצריך להשהות²⁷ המדה הפוכה על כלי הלוקח²⁸ אחר שנפסק ממנה הקילוח²⁹ עד שיטופף ממנה ג' מיפין³⁰. במה דברים אמורים בבעל הבית המוכר לפרקים אבל חנוני³¹

כז ברייתא ר"ב פ"ט, ב. רמב"ם שם. מור וש"ע סי' רלא ס"א.

כח רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה לקמן הל' גולה ק"א ס"ב ב (שהרמב"ם בא לפרושי מעמא דקרא). לק"ש הכ"ז ע' 151 הערה 22.

כט גמרא שם. רמב"ם שם הל' ד. מור וש"ע שם.

ל ברייתא פ"ט ב"ב פ"ג, מור וש"ע סי' רלא ס"ד.

לא רמב"ם שם הל' ו' וחצי סאה.

לב ברייתא שם. לגרסת הרמב"ם הל' ג' גולה פ"ז הל' מור וש"ע שם. סמ"ע שם ס"ב.

לג גמרא שם ז' א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

לד גמרא שם. סמ"ע שם ס"ב ג.

לה ברייתא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם.

לו ברייתא שם.

לז ברייתא שם. רמב"ם שם. וכמבואר בב"ב פ"ג, סמ"ע.

לח וברשב"ם שם הל' שנתות.

לח רמב"ם שם.

לט מור וש"ע סי' רלא ס"ו.

מ סמ"ע שם ס"ב ה.

מא מור וש"ע שם.

מב משנה פ"ט ב"ב פ"א, מור וש"ע שם.

מג משנה שם. מור וש"ע שם.

יב ברייתא שם. מור וש"ע שם ס"ג.

יג רמב"ם שם הל' ד'ה' שלא ירתה. מור וש"ע שם.

יד מור וש"ע שם.

טו רמב"ם שם. וראה גם לעיל הל' אונאה ס"א.

טז בדלעיל סוף ס"א, וש"נ. וראה פתחי חושן גנבה ואונאה פ"ד ס"ק ה.

יז רמב"ם הל' ג' גולה פ"ז הל' ה'. מור סי' רלא סמ"ד, וש"ע שם ס"א.

יח רמב"ם שם. ובדלעיל הל' גולה גנבה ס"ד. וראה לעיל הל' אונאה ס"א (שאסור להמעותו אף בשווי המקח).

יח הל' אונאה ס"א.

יט הע"ב תמצא ע' 53.

יט וקרא בת' ג' ב"ק ק"ג, הע"ב. רמב"ם שם. לקמן שם.

כ דברים בת', מו. רמב"ם שם.

כא שנתורת בנכרי, בדלעיל שם.

כב פת"ע סי' רלא ס"ק א. וראה לקמן שם (שכששועת מעצמו מותר אף במעות בחשבון המעות). הע"ב שם.

כג בדלעיל הל' מציאת סליח, וש"נ.

כד רמב"ם ופ"מ שם. ובדלעיל הל' גולה שם. וראה לק"ש הכ"ז ע' 149 במה"ל' להערה 7.

כה רמב"ם הל' גנבה פ"ז הל' ג'. מנחמה ב"ח ס"א, ב. וראה גם לעיל הל' אונאה ס"א (שלא יבאו לרמות בת').

כו דברים בת', י"ד. רמב"ם שם.

הלכות מדות ומשקלות והפקעת שערים

שהוא מוכר תדיר ואין לו פנאי לשהות¹⁰¹ לא המריחותו חכמים להמיק כלום. ואם רוצה להחמיר על עצמו¹⁰² שלא ליהנות משל אחרים¹⁰³ אף על פי שמוחלים¹⁰⁴ יעשה צרכי רבים¹⁰⁵ ממה שיתותר לו בחבית על סכום המדות שהוציא ממנה מחמת הנשאר לו בדופני כל מדה ומדה:

ז וצריך למדוד בעין יפה שיהיה עורף על המדה¹⁰⁶ שנאמר¹⁰⁷ איפה שלימה וצדק יהיה לך מה תלמוד לומר וצדק אמרה תורה צדק משלך ותן לו¹⁰⁸. וכמה שיערו חכמים אחד ממאה במדת הלח¹⁰⁹ ואחד מארבע מאות¹¹⁰ במדת היבש לפי שהלח נדבק בדופני המדה ונשאר למוכר לפיכך הצריכו בו עורף גדול מהיבש¹¹¹:

ז וצריך למדוד כמנהג המדינה ולא ישנה. מקום שנהגו למדוד במדה דקה¹¹² כגון לוג¹¹³ לא ימדוד במדה גסה כגון רביעית ההין מפני שבוה ייש הפסד ללוקח כי אף שהעורף הוא לפי ערך המדה¹¹⁴ מכל מקום אי אפשר לצמצם וצריך למדוד בריח כל לוג ולוג יהיה בכל אחד עורף כשעור כוראי ויש בוה ריח ללוקח יותר משימדוד לו במדה גסה ויתן לו עורף אחד לכולם¹¹⁵. ומקום שנהגו למדוד במדה גסה לא ימדוד המודר הממונה בעיר במדה דקה¹¹⁶ מפני הפסד המוכר¹¹⁷. מקום שנהגו לגדוש לא ימחוק¹¹⁸ אפילו ברצון הלוקח שפחת לו ברמים. ומקום שנהגו למחוק לא יגדוש אפילו ברצון המוכר שמוסר לו דמים¹¹⁹. כי התורה תקפידה על עוות המדות פן תצא תקלה על ידי זה שיראה הרואה שמודרין בן וידמה לו שכן הוא מרת העיר וימדוד בן לאחר שאינו יודע גם כן המנהג וימעהו¹²⁰:
ח אין עושים המחק מדלעת מפני שהוא קל¹²¹ ואינו נכנס כל כך במדה ורע למוכר¹²². ולא של מחבת מפני שהוא כבד¹²³ ורע ללוקח¹²⁴. אלא משל אגוז ושקמה ואשכרוע¹²⁵ וכיוצא בהם¹²⁶ מעצים שהם בינונים במשקלם¹²⁷. ואין עושים אותו מצד אחד עב ומצד אחד קצר¹²⁸ מפני שהעב אינו נכנס כל כך בתבואה קצר ושמא ימחוק בצד העב כשקונה ובצד הקצר כשמוכר¹²⁹ אלא יעשה שני צדיו עבים או שניהם קצרים כפי המנהג¹³⁰. ולא ימחוק מעט מעט מפני שהוא מוחק הרבה ומפסיד ללוקח ולא כבת אחת מפני שהוא מפסיד למוכר¹³¹ אלא כפעם אחת כמתן¹³²:

מד רש"ם שם ד"ה והתנוני. כמ"ע שם ס"ק נז.
מה ברייתא ברצה כס, א.
מו רש"י שם ד"ה אף אתי. וראה אגוני ועקב ביאורים ד"ה שלא.
מז רש"י שם ד"ה אגרו להם.
מח ברייתא שם. וראה גם מור וש"ע ס"י שסו ס"ב. לקמן כמ"י. ה"ל גולה ס"ח.
מט רש"ם ס"ב פ"ח. ע"ב ד"ה וצדק.
נ דברים כה, מו.
נא נחרא ש"ס. כמ"ע ס"י רלא ס"ק כז. וכ"ה לקמן ס"ד.
נב משנה שם לאוקמתא דגמרא שם. מור וש"ע שם ס"ד.
נג כמ"י דלא איפשא דגמרא שם. ופסק הר"ף שם (מה, א) לקולא בחוקת מריה (ר"ן שם ד"ה גנו מנה"ט). מור וש"ע שם. וכ"ה לקמן שם.
נד רש"ם שם ד"ה או דלמא. כמ"ע שם.
נה חושנה ש"ס כ"ב פ"ח, ב. מור וש"ע ס"י רלא ס"ח.
נו כמ"ע שם ס"ק ג. וראה ח"מ רעיונים.
נז כדלעיל ס"י.
נח רש"ם שם ד"ה לא ימדוד בנסה. כמ"ע שם.

גו הלכות מדות ומשקלות והפקעת שערים

ט המימון^{טו} שקונה מיני מאכל ומשקה ומוכר לחנוני הרבה ביחד^{טז} צריך לקנה מדת הלח^{טז} אחת לשלשים יום^{טז} בשבול שנמכר בהם היין והשמן ונקרש בתוכם ומתעמט המדה^{טז}. והחנוני שהוא מוכר מעט מעט ומוכר תדיר יותר מהמימון^{טז} צריך לקנה מדותיו פעמים בשבע^{טז} שבין שאינו צריך להמיר^{ג'} טיפין^{טז} מחמת שהוא מוכר תדיר נקרש בתוכם יותר. ובעל הבית המוכר שלו שאינו מוכר תדיר כל כך כהמימון ולא נדבק ונקרש כל כך במדותיו^{טז} די לו שקנהן אחת לשנים עשר חדש^{טז}:

י המשקלות עושין אותם לימרא וחצי לימרא ורביע לימרא^{טז} אבל לא יעשה שליש לימרא ולא חמישית לימרא ולא שלש רביעית לימרא מפני שיכולים למעות בהם^{טז}:

יא אין עושין משקלות אלא מצוחה סלע או מזוככות ולא ממיני מתכות^{טז}. יש מפרשים^{טז} המעם מפני שמעלין חלודה ומתחסרין בהמשך הזמן ולפי זה אסור בכל מיני משקל^{טז}. ויש אומרים^{טז} שלא אסרו אלא במשקל ששוקלין בו בשר וכיוצא בו מדברים שיש בהם לחות ונדבק במתכות^{טז} ומתייבש עליהן ומכביר אבל משקל של דבר יבש מותר לעשות של מתכת וכן נהגו^{טז}. ומכל מקום משקלות קמנה ששוקלין בה כסף וזהב אם היא של מתכת צריך לחפותה בעור^{טז} וכיוצא בו מפני שבשחיקה מועמט מביאה לידי הפסד גדול מה שאין כן בשאר דבר יבש לא חששו בו לשחיקה מועמט^{טז}:

יב החנוני ששוקל דבר לח^{טז} כבשר^{טז} וכיוצא בו צריך לקנה המאונים בכל פעם ששוקל^{טז} מפני שהלחות נדבק בהם^{טז} ומכבירן^{טז}. והמשקל שהוא כנגד דבר הלח והוא מתלכלך בידיו המלוכלכות^{טז} או במאונים צריך לקנהו פעם אחת בשבוע^{טז}:

יג המאונים^{טז} צריך שיהיו מיושרים כל אחד לפי מה שהוא^{טז}. כיצד מוכרי עששיות של כרול וכיוצא בהם^{טז} מדברים צריך להיות הברזל החלול שהלשון עובר בתוכו^{טז} והוא מחובר לקנה המאונים ותלוי מן הגג צריך להיות ארכו ג' מפרחים כדי שיהא תלוי באויר ג' מפרחים מן הגג^{טז}. וקנה המאונים צריך להיות ארכו י"ב מפרחים^{טז} שבפחות

צא תוס' שם ד"ה ולא, ורא"ש שם פ"ה ס' כה, בשם ר"ת. דעת הא' בבור, ודעת הב' בש"ע שם.
צב כדלקמן ס"ב.
צג ודא' שם.
צד שבת ע"א.
צה תוס' שם. רמ"א שם.
צו תוס' ב"ב פ"ח, א. מור וש"ע ס' רלא ס"ב.
צז רשב"ם שם ד"ה משקלותיו.
צח משנה שם. מור וש"ע שם.
צט רשב"ם שם ד"ה על כל. מ"ע שם ס"ק יח.
ק כדלעיל ס"א, וש"נ.
קא סמ"ע שם.
קב משנה שם. מור וש"ע שם.
קג ברייתא ב"ב פ"ט, א. מור וש"ע ס' רלא ס"ג.
קד מור וש"ע שם.
קה גמרא שם ע"ב (דינמו). רשב"ם הל' גנבה פ"ח ה"ח. מור וש"ע שם.
קו רשב"ם שם ד"ה נפש.
קז רשב"ם שם ד"ה תלויה. וראה ק"א ס"ק א, שכת' גם באהו"ב בידו, וש"נ.
קח ברייתא שם (וקנה מיהנא שלב יב מפרחים). כפירוש המור וש"ע שם (שכ"א מהם יב מפרחים).

עו תוס' ב"ב פ"ח, א. מור וש"ע ס' רלא ס"ז.
עז רש"י ב"ב נ"ג, א ד"ה אלא לסימון (שלקח מכמה ומכרן לחנונים). פירוש המשניות לנכ"ס דמאי פ"ב מ"ד (מאכלים רבים). תוס' ב"ב נ"ח, א ד"ה נתנה (יין ושמן). וראה הע"ב תתצ"ע ל"י.
עח רשב"ם במשנה שם. מור וש"ע שם.
עט משנה שם כ"ק. מור וש"ע שם.
פ רשב"ם שם ד"ה קמנה. מור ומ"ע שם ס"ק י.
פא פירוש הא' ברשב"ם שם ד"ה החנוני.
פב משנה שם. מור וש"ע שם.
פג פירוש הב' ברשב"ם שם. מור וש"ע שם. וכדלעיל ס"ח.
פד רשב"ם שם ד"ה בעל בית.
פה משנה שם כ"ק. מור וש"ע שם.
פו ברייתא וגמרא ב"ב פ"ט, א. מור וש"ע ס' רלא ס"ט.
פז רשב"ם שם ד"ה הכי ניסמן דמתקני, כשם רבנו הנגאל. מור וש"ע שם.
פח ברייתא שם ב"ב פ"ג, ב. מור וש"ע ס' רלא ס"י.
פט וחי"ט הל' גנבה פ"ח ה"ד. רשב"ם שם ד"ה ולא של שאר. דעת הב' בבור, ודעת הא' בש"ע שם.
צ מור ומ"ע שם ס"ק מ.

הלכות מדות ומשקלות והפקעת שערים נז

אינו מכריע המאזנים בדבר מועט מתוך שהמשקל רב^{קט}. והחומין שכפות המאזנים תלויין בהם^{קכ} מן הקנה צריך להיות ארכן י"ב מפרחים (א) והכפות צריך להיות גבוהין מן הארץ ג' מפרחים. ושל מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית יהיו תלויים מן הגג ב' מפרחים והכפות גבוהים מן הארץ ב' מפרחים ואורך הקנה ואורך החומין מ' ט' מפרחים. ושל חנווני ושל בעל הכית המוכרים מיני מאכל ומשקים יהיו תלויים מפח וגבוהים מן הארץ מפח ואורך הקנה ואורך החומין ו' ו' מפרחים^{קכא}. ושל מוכרי כסף וזהב^{קכב} ושל מוכרי ארנמן מוכ^{קכג} ושאר ענינים דקים^{קכד} יהיו תלויים ג' אצבעות וגבוהים מן הארץ ג' אצבעות ואורך הקנה והחומין לא נתנו בהם שיעור^{קכו} לכן יעשה כמו שירצה^{קכז}:

יד מקום שנהגו לשקול עין בעין ולא להכריע כלום צריך להוסיף אחד ממאה בדבר הלח ואחד מארבע מאות בדבר יבש^{קכח} כמו שנתבאר^{קכז} כמדות שנאמר^{קכט} אבל שלמה וצדק יהיה לך צדק משלך ותן לו. ומקום שנהגו להכריע חייב להכריע מפח^{קל} במיני מאכל ומשקה אבל בשאר דברים הקורים די בהכרעה מועמת^{קלא} (ובלבד שיהא בה אחד מארבע מאות^{קלב}). ולפחות מליטרא אף לאוכלין ומשקן אין צריך הכרעה מפח^{קלג}:

קונטרס אחרון

(א) עיין רשב"ם^ק וסמ"ע^ב ומהרש"א^א במתני'. ומסתימת הרמב"ם ד וטושיע"ג לא משמע הכי, אלא לעולם אין צריך הכרעה יותר מטפה. וכ"מ בהדיא ברמב"ם^א ושו"ע^א שאין הטעם בחומין משום הכרעה דהא אפילו בשוקל בידו בעיניו הכי. וכ"מ מלשון הטור^ב צריכין להיות מיושרין כו' כדי שיהיה כו' משמע שזהו יושר המאזנים עצמן ולא משום הכרעה שלא הזכירה עדיין. וכ"מ ממ"ש הרמב"ם וטור ושו"ע דין זה בסתם, וההכרעה אינה אלא במקום שנהגו^ב. ונימוקם עמהם, מדלא תנא מקום שנהגו במשנה כלים פכ"ט^א אלא סתמא, והכא תנא^א היה שוקל לו כו'. וכ"מ מפשט הסוגיא בגמרא^א. ולהרשב"ם צריך עיון, שדבריו סותרים זה את זה^א, שדחה דברי המפרש משום הכרעות כפולות, משום דהו שיעורא הוא למשקל גדול וקטן, כמ"ש בסמ"ע ס"ק כ"ה. ויש ליישב בדוחק וצריך עיון:

קט רשב"ם שם ד"ה י"ב מפרחים.	קכז חשנה וגמרא בי"ב פח, ב. מור וש"ע ס"י רלא ס"ד.
קי רשב"ם שם ד"ה ומותנא. מור וש"ע שם.	קכח כמ"ע שם ס"ק כג.
קיב ברייתא שם. מור וש"ע שם.	קכט סמ"ע שם ס"ק כד.
קיד ברייתא שם (מורטני). רשב"ם שם (כסף וזהב). מור וש"ע שם.	קל משנה שם. מור וש"ע שם.
קכג רשב"ם שם ה"א (ארנמן מוכ), חמשה כלים פכ"ט מ"ד. ש"ע שם.	קלא רשב"ם פמ, א ד"ה שלש אצבעות. וראה דרכי החיים, אבות ואמנות ח"ב, מקור חיים ס"ק ע.
קכד מור וש"ע שם.	קלב כהר"ב, ויבש, כדלעיל.
קכז מור וש"ע שם.	קלג רשב"ם פח, רע"ב. סמ"ע שם ס"ק כב.

ציונים לקונטרס אחרון

- ז שם ס"ג.
- ח סמ"ע יז (ורדני ההכרעה בס"ט).
- ט כדלקמן ס"ד, וש"ג.
- י משנה ג' (שיעורי אורך חומי המאזנים).
- יא פח, רע"ב (היה שוקל לו עין בעין כו'), הרי שיש מקומות שאין נהגים בהכרעה.
- יב פח, ב (שהכרעה תלויה במנהג המקום).
- יג שדבריו דלעיל (שיעורי והכרעה תלויה במשקל) סותרים את מ"ש בדף פט, א ד"ה לא יאמר, שרצה כו'.
- א בי"ב פח, רע"ב (דלפחות מליטרא לא בעינן הכרעה טפה). פט, א ד"ה שלש אצבעות (שטעם ההרחקה מהגג והתאריך הוא בשביל ההכרעה, אשר שיעורה תלוי בכובד דבר הנשקל).
- ב ס"י רלא ס"ק יט.
- ג פח, רע"ב (שבמשקל גדול בעי הכרעה יותר).
- ד הל' גובה פ"ח ה"ד.
- ה ס"י רלא ס"ד.
- ו שם ה"ח (שאחד חוט המאזנים בידו, והרי גם בחוט קצר יש מקום להכרעה גדולה).

גח הלכות מדות ומשקלות והפקעת שערים

מזו היה שוקל עשר ליטרות אין צריך לשקול ליטרא וליטרא והכרעה אלא שוקל את כולן בבת אחת והכרע אחר לכולן^{קכז}. היה שוקל שלש רביעיות ליטרא אין צריך לשקול רביע רביע והכרעו אלא ישקול לו ליטרא ויתן רביע ליטרא בכף שניה עם הבשר^{קכח}. ולא יתן חצי ליטרא ורביע ליטרא בכף אחת שאם תתיר לו לעשות כן יש לחוש^{קכט} שיערבים^{קל} ויפיל רביע הליטרא מן הכף ולא יראה הלוקח:

מזו שקה עונשן של מדות ומשקל יותר משה עריות^{קכט} שאי אפשר למודד או לשוקל שקשה לשוב בתשובה^{קכס} הגונה^{קכז} מפני שגזל את הרבים ואינו יודע למי יהויר. שאף שאמרו^{קכז} יעשה בהם צרכי רבים אין זו תשובה הגונה^{קכז}.

וחייבים ראשי הקהל להעמיד^{קכז} ממונים שיהיו מחזירים על התנויות וכל מי שנמצא אתו מדה חסרה או משקל חסר או מאונים מקולקלים להכותו ולקנסו כנראה בעיניהם^{קכז}:

יז וכן חייבים להעמיד ממונים על השערים^{קכז} שלא ירויה כל אחד מה שיצה^{קכז} שאסור לאדם להרויח^{קכז} בדברים שיש בהם חיי נפש^{קכז} כגון יבנות שמנים וסלתות^{קכז} אלא השתות (מלבד שהוא חומש מלגו^{קכז}). וכל המפקע השער ומוכר ביוקר הרי זה כמלוה ברבית^{קכז} שעובר על דחי אהך עמך^{קכז} ורשאים להכותו ולענשו כפי הראוי לו^{קכז}.

כמה דברים אמורים במוכר סחורתו מיד בלא מורה אבל התנוני המוכר מעט מעט שמיין לו מרחה וכל יציאותיו ומותר עליהן ירויה שתות^{קכז}.

כמה דברים אמורים שלא הוקר השער מעת שקנה אבל אם הוקר השער יכול למוכר כפי הווקר^{קכז} אף על פי שנתייקר כפליים מהשער שקנה הוא^{קכז}.

וכל זה באוכלין ומשקין עצמן אבל במבשרי אוכל נפש כגון כמון ופלפלין וכוצא בהם משאר התבלין^{קכז} וכן בבצים מותר להרויח עד הכפל ולא עד כבלל^{קכז}.

קלט רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וכלקמן ככ"א לענין לאצרו, וש"נ.
קמ (כ"ח) במדא דף ז', אך דבחדא מחתא מחתינהו שמואל (הלכת שלפניו, וזו שאין מוספין על המדות יותר משתות, שבה אמרין התם ע"ב, דדינו שתותא מלבר), עיין שם.
קמא רמב"ם שם ה"ג, מברייא ז', ב. ש"ע שם ככ"ה. וכלקמן כ"ח (לענין אצרי פירות).
קמב וקרא בה. לו. סח"ע שם ס"ק מג.
קמג נגרא שם פמ, א (מעמדין אנדרמן). רמב"ם הל' גנבה פ"ח ה"ב. מור וש"ע שם ככ"א. וכלקמן ככ"א (לענין מדות ומשקלות).
קמד ב"ח ח, רע"ב. רא"ש שם פ"ג סי' מו. מור וש"ע שם ה"ב.
קמה רמב"ם ב"ב ז', א ד"ה והמשתכר. מור וש"ע שם. רמב"ם שם.
קמו סח"ע שם ס"ק לו (עיין ב"י שם ככ"ה, שצ"ד לומר דתבלין אוכל נפש הם, ואין להדיח בהם יותר משתות. הלכך על כל פנים אין להקל בכפול, בדינת הב"ב הל' מכירת ה"ב (שמתיר בכפול ופלפלין כגו בקושש ולבונה דלקמן), אלא כרעת הממ"ע שם. (להתיר בה דק פחות מכלל).
קמח ברייתא ב"ב ז', א. כמאן דאמר האי שבמרא שם. מור וש"ע שם ככ"ב.

קמז ברייתא ב"ב פ"ט, א. מור וש"ע סי' רלא ס"ה.
קכא ברייתא שם. מור וש"ע שם.
קכב רמב"ם הל' גנבה פ"ח ה"ג. ש"ע שם.
קכג סח"ע שם ס"ק כו.
קכד ראה לק"ש הל' ע' 149 הערה 2.
קכט גמרא ב"ב פ"ח, ב. מור וש"ע סי' רלא ס"ה.
קל רש"ם שם ד"ה אפשר ליה בתשובה (מעליא). ש"ע שם (הגונה).
קלא לעיל ב"ה, וש"נ.
קלב רש"ם שם. סח"ע שם ס"ק ד.
קלג ברייתא שם פמ, א (מעמדין). רמב"ם הל' גנבה פ"ח ה"ב (ב"ב דין). מור וש"ע סי' רלא ס"ב. ראה לקמן הל' נקד גוף ונכס סוף סמ"ז (מתי דברי מסור לביד ומתי לראשי הקהל).
קלד ברייתא שם (אנדרמן). רש"ם שם ד"ה אנדרמן (ממנה להלקות ולענש מעויתי הגדרת). רמב"ם שם (להכותו ולקנסו כפי ראות ב"ד). מור וש"ע שם. וכ"ה לקמן סמ"ז (לענין הפקעת שערים). וראה גם לקמן הל' נקד גוף פמ"ז.
קלה גמרא שם ב"ב פ"ט, א. מור וש"ע סי' רלא ס"ב.
קלו רמב"ם הל' מכירה פ"ה ה"א. מור וש"ע שם.
קלז שמואל ז', א. מור וש"ע שם.
קלח רש"י ב"ב מ, רע"ב ד"ה האגור שמואל. רמב"ם שם ה"ב. מור וש"ע שם.

הלכות מדות ומשקלות והפקעת שערים נט

ודברים שאינן אוכל נפש כלל כגון הקושט והלבונה מותר להרויח בהן כמה שירצה ^{קסז}
אפילו כפלי כפלים ^{קסח}.

ויש אומרים ^{קסא} שביצים הם אוכל נפש ממש אלא שלפי שיש מורה בקנייתם מעט מעט מהכפרים מותר להשתכר בהם יותר משתות ^{קסב} אבל הקונה מזה שמורה בקנייתם לא ישתכר בהן כלל אלא מוכרן בקרן בלבד ^{קסג} לפי שהביצים אין מצויים למוכר כל כך אלא איש אחד מחוץ על הכפרים וקונה מהרבה בעלי בתים אחד אחד ומוכרן ואם הקונה ממנו יהיה רשאי להשתכר בהן ויתיקרו מאד ^{קסד} ויש לחוש לדבריהם ^{קסה}.

וכל זה כשראשי הקהל משגיחין על השערים להפריש כל המוכרים מלהשתכר בכל דבר יותר משגיחין הראוי לו אבל אם אין משגיחין על זה וכל אחד מוכר ומשתכר כמו שירצה ^{קסו} אף הורא דבר ה' אין צריך למכור לברו כזול יותר מכל המוכרים בין שהם ישראל בין שהם נכרים ^{קסז} (ומכל מקום לא ימכור ביוקר יותר מהם אלא על דרך שנתבאר):

יך כארץ ישראל ^{קסח} וכן בכל מקום שרובו ישראל ^{קסט} אסור לקנות פירות שיש בהן חיי נפש מן השוק ולהכניס לאוצר ^{קס} כדי לחזור ולמכרם בעת הויקר ^{קסא} שהרי מגיע מוכר זה צער לישראל ^{קסב} ושמויקר השער ^{קסג}. והעושה כן הרי זה כמלוה ברבית ^{קסד} שעובר על דחי אחד עמך ^{קסה}. ועליו הכתוב אומר ^{קסו} לאמר מתי יעבור החרש ונשכירה שבר והשבת ונפתחה בר וגו' מה כתוב אחריו נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לצנח כל מעשיהם וגו'.

(ז) ואפילו לפרנסת ביתו אין לו ליקח אלא לשנה אחת ^{קסז}).

קונטרס אחרון

(ב) עיני גמרא י זיל אצור לי כו', מכלל דבשנים אחרות אסור ^{קס} גם לו לבר. ועוד דמ"ש רשב"ם ^{קסא} למכור לעולם י, רוצה לומר שלא בריות, דלמה ליה למישרי בריות להפקיע שערים. ושלא בריות שרי מדינא כמ"ש רשב"ם י. ודקתני שביעית בכרייתא, על כרחך משום דכהאי גוונא אסור לאצור משנה לחברתה:

צ, ב ד"ה אנוני פירות (ונראה לי דבעיר שיובת ישראל מוריא), וראש שם פ"ה פ"ה כ"ב, דאין איסור אלא ברוב ישראל בעל חסד אף בא"י. דאז בחשונה חשוריע פ"ה רלא סכ"ה (בא"י או במקום שרובו ישראל), דכאורה).
קס בדייתא שם ז, ב. מור וש"ע שם סכ"ד.
קסא רשב"ם שם.
קסב רשב"ם שם.
קסג רשב"ם שם ד"ה אנוני פירות.
קסד ברייתא שם (שמשה שנייה). רמב"ם שם ה"ז. ש"ע שם סכ"ה. (ברלעיל ס"ז) (במפקע שערים).
קסה ויקרא כו. לו. כמ"ע שם ס"ק כג.
קסו עמ"ס ה, ה"ז. ברייתא שם.
קסז משמעות דגמרא שם. ונתבאר בק"א.

קמט רמב"ם הל' מורה פ"ד ה"ב. רש"י ב"מ שם (דברים יש בהם חיי נפש).
קנ כמ"ע שם ס"ק לו.
קנא ב"י שם.
קנב פירוש הב' ברשב"ם שם ד"ה כניצים. ריב"ם בחוסי ד"ה חר.
קנג רמב"ם שם ה"ג. מנחמה שם כמאן דאמר ה"ב. דעה הא' בש"ע שם.
קנד רשב"ם שם ד"ה תנר לתנרא. כמ"ע שם ס"ק לז.
קנה שוריש שם שרביא ב' הדעות.
קנו סוה סכ"ז בשם התוס' שם אות קנר. ש"ע שם ס"ב.
קנז סת"ע שם ס"ק לח.
קנח תוספתא ע"ז פ"ה ה"א.
קנט רמב"ם הל' מורה פ"ד ה"ה (וכי"ם ברשב"ם ב"ב

ציונים לקונטרס אחרון

טז שם ד"ה לאצור פירות.
יז שמוחה בשביעית (ולא רק לצורך עצמו).
יח ד"ה כגון שבת יו"ה שמואל.

יז ב"ב צ, ס"ע"ב; פוק אצור לי פירי שלש שנים ערב שביעית ושביעית ומצאי שביעית (שדוקא בשביל שביעית מותר לאצור לג' שנים).
טז לאצור משנה לחברתה.

ס הלכות מדות ומשקלות והפקעת שערים

כמה דברים אמורים בלוקח מן השוק אבל הגדל בשדותיו מותר ^{קטז} לאצור אפילו לכמה שנים ואפילו לזכורו אחר כך כיוקד ^{קטט}. ומכל מקום אם היא שנת בצורת לא יאצור יותר מכדי פרנסת ביתו לשנה אחת ^{קע}:

ימ אין מוציאין פירות שיש בהם חיי נפש מארץ ישראל לחוץ לארץ או לסוריא ולא מרשות מלך זה לרשות מלך זה בארץ ישראל ^{קעא}:

ב אסור לעשות סחורה בארץ ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש ^{קעב} לקנות מבעל הבית ולזכור בשוק ^{קעג} אלא זה מכיאי מגרנו ומוכר זה מכיאי מגרנו ומוכר בעצמו כדי שימכור בוול ^{קעד}.

ובמקום שהשמן מרובה מותר להשתכר בשמן ^{קעה} לקנות מבעל הבית בוול ולזכור בשוק כיוקד ובלבד שלא יכניסנו לאצור לזכורו לאחר זמן בעת היוקד ^{קעז}:

כא וכל זה באובליו ומשקין עצמן ^{קעח} אבל כתבלין כגון כמון ופלפלין ^{קעט} וכיוצא בהם מותר להסתחר בהם ולאצורן ולזמן מרובה וכן להוציאם מארץ ישראל לחוץ לארץ כשאר כל הסחורות ^{קעז}:

הלכות מציאה ופקדון

דיני מציאה ופקדון וכו' מ' סעיפים א:

א הרואה אבודת ישראל¹ ונתעלם ממנה עובר בלא תעשה שנאמר² לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם וביטל מצות עשה שנאמר השב תשיבם לאחריך³.

לקח את האברה לעצמו ביטל מצות עשה ועובר בשני לאויין⁴ על לא תגולו ועל לא תובל להתעלם⁵.

קסח כריתא שם. מור ושילע שם סכ"ד.

קסט ראה רשב"ם שם ד"ה אמצוי פירות.

קע עיין בגמ' שם (אפילו כד הרובין לא יאצור), והרשב"ם שם (ומתור ישרי לעצמו כדי הנצאתו לשנה), וסוד ביבי (שהביאו דברי הרשב"ם). וצריך לומר דגירסת הרשב"ם היתה בחיפ' (שדין בצורת בא לפני דין שביעית, וקאי על הגדל בשדותיו, שכזה התיר כדי הנצאת שנה), כמו שצוין (הרשב"ם שם) בהיפך סיפא לפני רישא (וא"כ מוכן שבאל"ה מותר לאצור משהותיו אפילו לכמה שנים).

קעא כריתא שם ט"ז ג' מ"ג ב' ח"ק. רשב"ם הל' מביה פ"ד הל' שילע שם ר"ה ב"א.

קעב כריתא שם ז"א, רע"א. רשב"ם הל' מביה פ"ד הל' שילע שם ר"ה ב"א.

קעג רשב"ם שם ד"ה אין משתכרין.

קעד רשב"ם שם. שילע שם.

קעה כריתא ונמצא שם. רשב"ם ושילע שם.

קעז כדלעיל ס"ה.

קעח כריתא שם ז"א, ג' ב' (לענין אצוין ולענין הנצאה מא"ה)

— ז"א, א (לענין משתכרין בא"ה). רשב"ם שם הל' דה, ה. שילע שם סכ"ד, כז.

קעח כריתא שם ז, ב' (לענין אצוין). רשב"ם שם הל' אף (לענין הנצאה ממקום למקום). וראה לעיל ס"ו

(לענין הריחה יותר משתות). **קעט** רשב"ם שם.

א בעיקר — הל' מציאה. סעיפים כ"ד ב' הל' פקדון. ראה גם לעיל או"ח סי' תמ"ט (שואל ושוכר, ראה לקמן הל' שאלה ושכירות).

ב ואבודת נכרי — ראה לקמן ס"ח.

ג דברים כב, א. רשב"ם הל' נולה ואבדה פ"א הל' א.

ד רשב"ם שם. נמוקי יוסף כ"ב (מ, ז) ד"ה עשה, בשם הר"ן (מדי ישראל). ס"ז סי' רנ"ג ס"א. וראה לעיל או"ח סי' תמ"א סוף ס"ק ב' (שנ"מ אם נגנבה אינו חייב עליה). פ"ד צנט צדק שבת, ב.

ה רבא ב"ח כו, ב' (בהל' מציאה, כל מקום שצוין לנמרא סתם, הכוונה לב"מ). מור ושילע סי' רנ"ג ס"א.

ו ויקרא יט, ג. וראה לקמן סוף ס"ו (דהיינו דוקא כיש בו שיה פרומה, שיש בו הויב השבת נלה).

ז דברים כב, ג.